

Kırsal Ekonomide Kadının Önemi: Kayseri Gömürgen Köyü Yarı Göçer Kadınları

The importance of woman in rural economy: Seminomadic women in Gömürgen Village, Kayseri

Ramazan Koca*¹, Mehmet Somuncu²

¹Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

²Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Ankara

Öz: Kırsal alanlarda yapılan temel ekonomik faaliyetlerden birisi de hayvancılıktır. Yarı göçebe hayvancılık bu faaliyetin yapılma tarzlarından biri olup, halen geri kalmış ve gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal kesim nüfusunun bir bölümünün temel geçim kaynağıdır. Yarı göçebe hayvancılıkta erkek ve kadın arasında işbölümü olsa da kadınların yaptıkları işlerin ve üzerlerindeki sorumlulukların daha fazla olduğu görülmektedir. Araştırma Kayseri İli Gömürgen Köyü'nde günümüzde yarı göçer hayvancılığı devam ettiren kadınların yaşam tarzları ve ekonomik faaliyet içindeki yerlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışma nitel araştırma yöntemlerine dayalı etnografik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Katılımcı gözlem ile yarı göçer kadınların günlük yaşantıları gözlemlenip yarı yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre yarı göçer kadınların iş yüklerinin fazla olduğu, farklı ve zor bir hayat yaşantıları oldukları, birer üretici oldukları, yaptıkları hayvansal ürünlerle ailesinin geçimine katkı yaptıkları gibi yöre ekonomisi içinde önemli bir aktör oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal ekonomi, Kadın işgücü, Yarı göçer hayvancılık

Abstract: One of the basic economic activities in rural areas is livestock farming. Semi-nomadic livestock farming , a way of raising livestock, is the primary source of income for some rural population in some undeveloped and developing countries. Although there is division of labour between men and women in semi-nomadic livestock farming, it seems that the responsibilities and workload of women are higher. This study aims to reveal the women's positions who maintain semi-nomadic livestock farming in Gömürgen Village, Kayseri in life styles and economic activities in that region. This study has been handled from an ethnographic point of view, based on qualitative research methods. Daily lives of the semi-nomadic women have been observed via 'participant observation' and some detailed interviews have been made depending on semi-structured interview forms. According to the findings, it has been pointed out that semi-nomadic women have more workload, they have different and difficult life experiences, they are producers, they contribute to the livelihood of their families with the help of animal products they make and also they are important actors in the local economy.

Keywords: Rural economy, Female labour, Semi-nomadic livestock farming

---

* İletişim yazarı: Ramazan Koca, e posta: ramzankoca78@hotmail.com

Bu araştırma halen yürütülmekte olan "Yarı göçebe hayvancılık faaliyetlerinin kırsal sistemlerin sürdürülebilirliği ve gıda güvenliği bakımından önemi: Kayseri - Gömürgen Köyü örneği" konulu doktora tez çalışmasının bir parçasıdır.

1. Giriş

Kırsal kavramı, Türk Dil Kurumu'na göre "Az insanın barındığı, daha çok kır durumunda olan yer." şeklinde tanımlanmaktadır. Kırsal alan ise aynı sözlükte; "İktisadi açıdan özellikle doğal kaynaklara dayalı üretimin yaygın olduğu, ortalama gelir düzeyinin genellikle göreceli olarak düşük kaldığı, kendine özgü kültürel yapısı bulunan ve toplumsal hayatın daha çok gelenekler çerçevesinde belirlendiği yerler." olarak tanımlanmıştır (TDK, 1998:1302). Kırsal alanlar genelde kentlere göre dezavantajlı bölgeler olarak kabul edilirler. Bu nedenle kırsal alanların kalkınmasıyla ilgili uluslararası kuruluşlar, yerel ve merkezi yönetimler, sivil toplum kuruluşları çeşitli çalışmalar, projeler yürütmektedir. Kırsal kalkınma, kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılmasını amaçlamaktadır. Diğer taraftan da çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak belirtmektedir (DPT, 2006).

Kırsal alanların ekonomik kalkınmasında kadınların önemli bir rolü vardır. Bu durum çoğu kez kadının ev işi şeklinde yaptığı bir faaliyet görülse de aslında arka planda kadınların aile, yöre ve ülke ekonomisi için önemli bir aktör olduklarını söylemek gerekir.

2. Kırsal Alanların Kalkınmasında Kadının Önemi

Kırsal kalkınmanın görünmeyen aktörleri arasında kadınlar önemli rol oynamaktadırlar. Yoksulluk ve az gelişmişliğin dezavantajlarından dünyada en fazla etkilenenler arasında yer alan kadınlar, kalkınmanın nimetlerinden daha az yararlanmasına rağmen üretimin her aşamasına aktif biçimde katılmaktadırlar. Kadınlar, aile içi ve dışı rolleri ile yaşamın zorluklarını da üstlenmektedir. İşsizliğin yaygın olduğu, eğitim ve sağlık hizmetlerinin dengesiz dağıldığı az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmekte olan Türkiye'de de özellikle kırsal alanlardaki kadının durumu, statüsü ve sorunları oldukça dikkat çekmektedir. Kırsal alandaki kadın için; üretim ve ev işlerinin birlikte yapılması, eğitim düzeyinin ve toplumsal statünün düşüklüğü, örgütlenmenin sağlanamaması, sosyal güvenlik başta olmak üzere çalışma yaşamı ile ilgili yasal mevzuattaki eksiklikler önemli sorunlar olarak görülmektedir (Arslan vd.,2014:409).

Kırsal alanda yaşayanların temel geçim kaynaklarını tarım ve hayvancılık faaliyetleri oluşturmaktadır. Tarımda makinalaşma ve güce dayalı bir iş olması kadınların hayvancılık alanında daha fazla kendini göstermesini sağlamıştır. Bu faaliyette çalışırken kadın kendi işini yaptığı görüldüğü için kadına ücretsiz işçi gözü ile bakılmaktadır. Dünyanın birçok yerinde aile işletmeleri tarafından ekilen ürünlerin toplanması ve hasadı "ev işi" olarak tanımlanmıştır. Buna bağlı olarak da kadının üretimdeki konumu "ücretsiz aile işçiliği" olarak belirlenmektedir (Sirman;1991). Kadınların "ucuz emek" veya "aile ekonomisine yardımcı" olarak görülmesi ve faaliyetlerinin büyük kapalı aile ekonomisi içerisinde kalmakta ve kadınlar ekonomik değişim değeri olmayan görünmez emeğin karşılığını alma ve kullanma olanağından yoksun kalmaktadır (Kulak, 2011:72).

Kulak (2011) tarafından yapılan çalışmada, kırsal alanda evin harcamalarının ne kadarının kendi kazancı ile karşılandığı sorulan kadınlardan %69,3'ü, yarıdan az ya da hiçbir kısmı yanıtını seçmişlerdir. Kadınların %28,3'ü ise, harcamaların tamamının ya da yarıdan fazlasının kendi elde ettikleri gelir ile karşılandığını ifade etmişlerdir. Bu sonuçlar, kadın işgücünün yaygın olarak ücret karşılığı olmayan faaliyetlerde toplanmış olmasının, kadının kendi emeğine bakış açısını da belirlediğini ortaya koymaktadır. Kalkınmaya eşit, hatta daha fazla katkı veren kırsal alan kadını, bu konuya ilişkin yeterli farkındalık düzeyine sahip olmadığı görülmektedir (Kulak,2011a:66).

Sürdürülebilir bir tarımsal ve kırsal kalkınmada kırsal kadının tarımsal üretime yaptığı katkılar yüksektir. Kırsal alanda yaşayanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için uygulanan programlarda kadın

varlığı önkoşullardan birisi olmak durumundadır. Toplumsal cinsiyet duyarlılığı olmayan projelerde kadınlar kalkınmadan yararlanmak bir yana olumsuz etkilenmektedir. Kadına yönelik geliştirilecek kırsal kalkınma stratejilerinin de bu kırsal toplum özelliklerine ve farklı sosyal formasyonlarda kadınların üstlendikleri rollere göre belirlenmesi gerekir. Dünya Bankası, BM gibi uluslararası kuruluşlar özellikle kırsal alandaki kadının güçlendirilmesi konusuna odaklanmışlardır. Kırsal kadının güçlendirilmesi toplumsal güçlendirme, örgütsel güçlendirme, politik güçlendirme ve psikolojik güçlendirme olarak başlıca dört grupta yapılacağı belirtilmektedir (Gökdemir ve Ergün,2012: 73).

Bu çalışma yarı göçer kadınların yaşam tarzları ve yaptıkları hayvancılık faaliyetlerinde ortaya çıkardıkları çeşitli ürünler ve bunun ekonomik olarak değeri ve bunun sonucunda da yöre ve ülke ekonomisi için sağladıkları katkıları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmanın, gıda güvenliğinin sağlanması açısından katkı sağlaması bakımından önemli olduğu düşünülmektedir.

3. Veri ve Yöntem

Çalışma nitel araştırma yöntemlerine dayalı etnografik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Katılımcı gözlem ile yarı göçer kadınların günlük yaşantıları gözlemlenip yarı yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcı gözlemde, gözlemci, gözlenenlerle birlikte olup onlardan biri gibi davranır. Dışarıdan gözleme oranla daha çok bilgi verir. Dışarıdan gözlemde, gözlenen davranışların nedenleri, gözlemci tarafından kestirilmeye çalışıldığı halde, katılarak gözlemde, bu nedenler daha derinliğine ve daha “geçerli “ bir biçimde öğrenilebilir. Zira belli bir davranışı anlamının en kestirme yolu, onu yaşamak ve duymaktır (Karasar, 2011:158).

Araştırmanın evrenini Türkiye’de göçebe hayvancılık yapan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Kayseri İli Gömürgen Köyü’nde yerleşik olup, yarı göçebe hayvancılık yapan ailelerdeki kadınlar oluşmaktadır. Araştırmada, bu kadınlar içinden, Sivas ilinin Şarkışla ilçesi kırsalında otlak kiralayıp yaz döneminde hayvanları ile buradaki yaylalara göç eden, 1000 koyun ve 850 kuzunun sahibi olan, bir obadaki dört kadın Gömürgen Köyü’ndeki yarı göçebe kadınları temsilen seçilmiştir.

Çizelge 1. Araştırmadaki örnekleme ait özellikler

Gözlemlenen/görüşülen kadın	Kodu	Yaşı	Eğitim durumu
Yarı göçebe kadın	YG1	60	İlkokul terk
Yarı göçebe kadın	YG2	45	İlkokul
Yarı göçebe kadın	YG3	39	Ortaokul
Yarı göçebe kadın	YG4	30	İlkokul

Araştırmada belirlenen dört kadın otuz gün boyunca araştırmacı tarafından izlenmiş, yaptıkları faaliyetler not alınmıştır. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme formuna bağlı kalınarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Gözlem sonucu elde edilen bilgi ve notlar incelenmiş veriler betimsel analizle değerlendirilmiştir. Bulguların genellenebilirliği konusunda bilgi edinmek, doğruluğu ve tutarlılığını saptamak için araştırmaya katılmayan başka bir obada 3 kadınla ile de görüşülmüştür. Kadınlardan gelen yanıtlar, gözlem sonuçlarına katıldıkları ve genellenebilir olduğu yönünde olmuştur.

4. Bulgular

4.1 Yayla Göçü

Araştırmada Kayseri İli Akkışla İlçesi Gömürgen Köyü'nden Şubat ayı sonu ile sürülerin yola çıkmasının bir hafta ardından göç kamyonları ile kalacakları çadır ve eşyalarını alarak kiraladıkları yaylaya göç etmektedirler. Gömürgen Köyü ile Şarkışla İlyashacı Köyü karayolu ile 100,9 km'dir. Sürü göç esnasında dağlık ve mera arazisini kullanarak gidecekleri yere varmaktadır. Bu nedenle sürünün yolu daha engebeli ve zorlu arazilerden geçmekte mesafe değişmektedir. Gözlemlenen yaylada bulunan yarı göçebe kadınlar Şubat ayı sonunda göç etmeye başlamaktadırlar. Göçler önceleri binek hayvanlarla olurken son yıllarda kamyon vb. araçlarla yapılmaktadır.

4.2. Yarı Göçer Kadınların Bir Günlük Yaylada Yaşamları

Çizelge 2. Gözlemlenen kadınların bir günlük iş faaliyetleri.

Haziran ve Temmuz aylarında	Saat
Sabah kalkış	06:00
Çobanın yemeğin hazırlanması ve ikram edilmesi	07:00
Sürünün koyun ve kısırların seçilmesi	07:30
Keçilerin sağılması	08:00
Koyunların koşana tutulması ve sağılması	08:30-12:30
Kuzuların emiştirilmesi	12:30-13:30
Koyun ve kuzuların seçilmesi ve hasta olanların bakımları	13:30-14:00
Çobanın öğle yemeğinin hazırlanması	14:00-14:30
Sağılan sütlerin satılması	14:30-15:00
Kalan sütlerden katık alınması	15:00-17:00
Tavuklar ve sürüden kalan hayvanların akşam toplanması	17:30-18:00
Akşam yemeği ve ertesi günkü çoban yemeğinin yapılması	18:00-19:30
İstirahat edilmesi	20:00

Çizelgede görüldüğü gibi yarı göçer kadınların iş yüklerinin ve yoğunluğunun fazla olduğu görülmektedir. Gözlemlenen kadınların sabah saat 06:00 gibi kalktıkları akşamdan yoğurdukları hamurları, tezek yakacağıyla yakılan kuzinelerinde ekmeklerini pişirdikleri gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çobanın yemeğini de bu esnada hazırlamaktadırlar. Kendilerinden daha çok çobanın yemeğinin daha önemli olduğunu YG1:

”Çobanlar sürekli dışarıda kalmaktadırlar. Hayvanlarımız onlara emanet, onlara iyi bakmalıyız ki sürümüz de iyi olsun...” şeklinde belirtmektedir.

Foto1.Çadırdaki ekmeğin hazırlanması.

YG4:” Yaylada sürekli bir iş vardır. İşte hayvanların bakımından, su verilmesine, çocukların ve çobanların yemeği ve bakımına kadar sürekli bir uğraş içinde olmaktadır.” şeklinde ifadesiyle iş yüklerinin fazla olduğunu belirtmektedir.

07:30 gibi gelen sürünün içinden sağmılık koyun ve kısır seçimine başlanmakta kadınlar belli aralıklarla dizilmekte sağılacak koyunlar aralarından geçmekte kısırlarda bir yere toplanmaktadır. Çobanlar yemeğini yedikten sonra koşan koşma yani sağılacak hayvanları örme ipe karşılıklı bağlama işine geçilmektedir. Bu ipe ortalama 100 koyunu bağlamaktadırlar. İp yünden ve kalın şekilde örüldüğü için koyunların boyunlarına zarar vermemektedirler. Böylece süt sağılma işi daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu işi yaparken çobanlar ve kadınlar 200 kadar koyunu bölüp etrafında daire şeklinde durarak koyunların ipe koşulmasına yardımcı olunmakta ve hayvanların kaçmasına engel olmaktadır.YG3:

”Koşan koşmazsak teker teker hayvanları bulmak onları yakalamak zor olmaktadır. Bu şekilde yaptığımızda toplu bir şekilde daha kolay şekilde sağmaktayız.” Şeklinde ifade etmektedir.

Sağılan sütler süt bidonlarına konularak süt almak için gelenlere satılmakta geri kalan da ilçe merkezinde satılmaktadırlar.

Foto 2. Koşan koşma (Koyunların sağılması için kalın örme ipe bağlanması).

Yaşı daha fazla olan kadınlara koyun sağılmasında ve koşan tutulmasında onlara gençlerin yardım ettiği gözlemlenmiştir. YG3:

”Koyunculuk işi eli iş tutan olduğu zaman yapılır. Yaşlandıkça kimse seni obaya almak istemez. Onun için elin ve ayağın sağlam olması, genç olmak lazım...” şeklinde ifadesiyle bu işlerde gençleri tutmanın önemine değinmektedir.

Bu iş yükleri arasında çocukların bakımına zaman zaman vakit ayıramadıkları görülmüştür. Burada iş yükünün büyük bir bölümünün çoban sırası geldiğinde çobanın yemek hazırlanması ve hayvanların sağılması oluşturmaktadır.

Öğleye kadar yoğun bir iş temposunda çalışan yarı göçer kadınlar öğleden sonrada satılmayan sütlerden katık adı altında kışlık yiyecekleri peynir ve tereyağlarını yapmaktadırlar. YG3:

”Temmuz ve Ağustos aylarında satılmayan sütleri Eylül ayında da sağdığımız bütün sütleri kışlık katık olarak peynirimizi, yağımızı yapmak için kullanırız. Bunları satmayız ihtiyaçlarımız için kullanırız. Sütü olmayan eşimize, dostumuza veririz. Onlara da yardımcı olmaya çalışırız.” şeklinde ifadesiyle aile bütçesine aynı zamanda görünmeyen bir katkı yaptıkları görülmektedir. Aynı zamanda yardımlaşmanın da akrabaları gözetmeninde kendileri için önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Akşam kadınların güneşin batmasıyla yemeklerini yiyip, yarınki çoban yemeğinin hazırlıklarını yaptıktan sonra saat 20:00 gibi istirahate geçtikleri gözlemlenmiştir. YG2:

”Bizim çadırlarda elektriğimiz olmadığı için televizyon gibi imkanlarımız olmuyor. Önceleri gazyağı lambasını kullanırdık. Son yıllarda güneş panellerinden telefonumuzu şarj ediyoruz ve aydınlatmamızı sağlıyoruz. İlk akşamdan da yorulduğumuz ve yarın erken kalkmamız gerektiği için yatıyoruz.” diyerek yaylada eskiye oranla teknolojik imkanların da kullanılmaya başlandığı ve yaylada sabah işlerin erken başlaması akşamları da erken yatılmasını sağladığı gözlemlenmiştir.

4.3.Yarı Göçer Kadınların Hayvanların Bakımı ve Hastalıklarıyla Mücadele Etmeleri

Yarı göçer kadınların koyun ve kuzularında görülen hastalıklarla mücadele etmede bir veteriner gibi bilgiye sahip oldukları gözlemlenmiştir. Hayvanların iyileştirilmesinde doğadan yararlandıkları gibi gerektiğinde de ilaç ve hapların dozajlarını hayvanın durumuna göre ayarladıkları ve günlük takip ettikleri görülmüştür. Ayrıca hasta olan veya hastalık belirtisi olan hayvanlarını tespit edip gerektiğinde hastalığın çeşidine göre iğneyi yapmaktadır. Sürüye gidemeyen hasta hayvanlarına çadır yakınlarında barınak yapıp yiyecek ve içeceklerini vermekte, sürekli bir gözlemlerle hayvanların iyileşmesini takip ederek tekrar sürüye katılmalarını sağlamaktadırlar.

4.4.Yarı Göçer Kadınların Ekonomik Katkısı

Çizelge 3. Yarı göçer kadınların süt satışından elde ettiği gelir.

Gözlemlenen kadın	Sağılan koyun (adet)	Ortalama günlük süt(L)	Ortalama fiyat (TL)	Aylık ortalama gelir (TL)
Yarı göçebe kadın (YG1)	250	65	4,5-5 TL	9-10 bin TL
Yarı göçebe kadın(YG2)	200	55	4,5-5 TL	7.5-8.5 bin TL
Yarı göçebe kadın (YG3)	150	50	4,5-5 TL	7-8 bin TL
Yarı göçebe kadın (YG4)	150	50	4,5-5 TL	7-8 bin TL

Çizelgeden yarı göçer kadınların Haziran sonu ve Temmuz ve Ağustos aylarında hayvanlarından süt satışından önemli bir gelir elde ettikleri görülmektedir. Sütler bazen misafirlerin gelmesi veya katık (kışlık peynir, tereyağı vb. ürünler) alınmasından dolayı satılmamaktadır. YG1:

"Biz Temmuz, Ağustos ve Eylül ayının on beşine kadar hayvanlarımızı sağlarız. Sattığımız sütlerin parasını ihtiyaçlarımıza ve otağa paraların ödenmesine harcarız. Bu şekilde evimize katkı yapmaktayız." demektedir. Bu yaklaşık iki buçuk üç ay zarfında süt satışından hem bir gelir elde ettikleri hem de kışlık ihtiyaçlarını karşıladıkları tespit edilmiştir.

Bunların yanında yetiştirdikleri tavuk ve hindilerden elde ettikleri yumurtaların büyük bir bölümünü kendileri tükettikleri, zaman zaman da ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra sattıkları gözlemlenmiştir. Bütün tavuk ve hindilerin hepsi günlük yumurtlayamamaktadır. Ortalama olarak Temmuz ve Ağustos aylarında iki aylık yumurta satışından aylık sebze ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar.YG1:

"Yaylalarda koyunlarımızla uğraşırken aynı zamanda tavuklarımızı da çoğaltmaya çalışırız. Genelde yumurtalarını biz tüketiriz. Ancak tavukların çok yumurtlamaya başladıkları dönemde yaylaya gelenlere veya pazarlarda satarız."

Çizelge 4. Yarı göçer kadınların yumurta satışından elde ettiği gelir.

Gözlemlenen Kadın	Tavuk ve hindi sayısı(adet)	Günlük çıkan yumurta(adet)	Ortalama fiyat (TL)	Aylık ortalama gelir
Yarı göçebe kadın (YG1)	30	15	1 TL	450 TL
Yarı göçebe kadın (YG2)	25	10	1TL	300 TL
Yarı göçebe kadın (YG3)	25	10	1TL	300 TL
Yarı göçebe kadın (YG4)	10	5	1 TL	150 TL

5. Sonuç

Kırsal alanlar ülkemizin üretim yerleridir. Bu alanların korunması, desteklenmesi ve üretim çeşitliliğinin artması ülke gıda güvenliğimiz için çok önemli bir durum göstermektedir. Bu anlamda tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi ve üreticinin arkasında durulması gerekmektedir.

Ülkemizde kırsal alanlarda yapılan yarı göçer hayvancılık faaliyetlerinin, hem tarım dışı arazilerin kullanılması hem de orada yaşayan insanlara bir geçim kaynağı sağlaması ve gıda güvenliğine kaynak oluşturması bakımından oldukça önemli olduğu görülmektedir.

Bu anlamda kırsal alanlarda hayvancılık faaliyeti yapan yarı göçer kadınların yılın 7-8 ayı gibi bir sürede çadır yaşamı sürdürdükleri ve doğanın zorlayıcı etkileri ile kendilerinin ve çocuklarının mücadele etkileri görülmektedir. Bunların yanında çobana bakmak, hayvanlarının bakımı ve sağlığıyla ilgilenmek, çocuklarına bakmak, kışlık katıklarının (peynir, tereyağı) hazırlamak gibi iş çeşitlerinin ve yoğunluğunun fazla olduğu tespit edilmiştir.

Yarı göçer kadınların aynı zamanda birer üretici oldukları ürettikleri ürünlerle hem aile ekonomisine hem de yöre ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynadıkları görülmüştür. Bu nedenle kırsal alanlarda sürdürülen hayvancılık faaliyetleri ve üretimleriyle ülke gıda güvenliğinin sağlanmasında da önemli bir aktör oldukları ortaya çıkmaktadır.

Referanslar

- Arslan, S., Sancak, A., Z., Demirtaş, M.(2014) Türkiye’de Kırsal Alanda Kadın ve Kalkınmadaki Rolü. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014, Samsun
- DPT (2006) Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi. Erişim Tarihi: 18/07/2018. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/02/20060204-9.htm>
- Gökdemir, L., Ergün, S. (2012). Kırsal kalkınmada kadının rolü”. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi İdari Bilimler Cilt 1, Sayı 1, 2012 *Karasar,N.(2011) Bilimsel araştırma yöntemi,22. basım Nobel yayıncılık, Ankara*
- Kulak, E., (2011) Tarımsal Üretim Süreçlerindeki Değişimin Kırsal Alanda Kadın İstihdamına Etkileri, 1980 Sonrası Gelişmeler, Uzmanlık Tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Sirman, N., (1991) Gelişme Sürecinde Kırsal Kesim Kadının Statüsü: Sorunlar ve Çözüm Önerileri TKVİLO Raporları s:16-29.
- Türk Dil Kurumu (TDK) (1998) *Türkçe Sözlük*, Ankara